

© Лісовий В.М., Капустник В.А., Терещенко А.О., Падалиця М.А., Горяїнова Г.В., Євтушенко І.Я., Кондрусик Н.Ю., 2009

УДК 616-089+611.9(477.54)

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КАФЕДРИ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (до 125-річчя від дня заснування)

***В.М.Лісовий, В.А.Капустник, А.О.Терещенко, М.А.Падалиця, Г.В.Горяїнова,
І.Я.Євтушенко, Н.Ю.Кондрусик***

Харківський національний медичний університет

Кафедра оперативної хірургії та топографічної анатомії (ОХТА) на медичному факультеті Харківського університету заснована 1884 року. Організатором кафедри та першим її керівником був професор Дудукалов Олексій Іванович, учень видатного хірурга В.Ф.Грубе. Наслідуючи наукові погляди М.І.Пирогова, О.І.Дудукалов розумів значення топографічної анатомії як прикладної науки. Його докторська дисертація "Спостереження і досліди над відновленням кісткового піднебіння" (1883), а також низка наукових робіт, присвячених розрізам при сечових затіканнях та сечових свищах, не втратили й досі практичного значення. Він був одним із перших щелепно-лицевих хірургів в Україні. Високо цінувався авторитет професора О.І.Дудукалова як вченого, викладача та громадського діяча. Він був головою конкурсної комісії на заміщення вакантних посад на медичному факультеті. За досягнення в педагогічній та науковій роботі 1893 року одержав звання заслуженого професора. Свою діяльність на кафедрі професор О.І.Дудукалов поєднував з роботою в лікарнях, був директором фельдшерської школи. Разом із співробітниками В.Ф.Воскресенським та Ю.Р.Пенським ак-

тивно залучав до роботи талановитих студентів і випускників медичного факультету Харківського університету.

На той час кафедра розміщала в трьох кімнатах, одна з яких була музеєм і кабінетом професора, у другій зберігалися анатомічні препарати, третя використовувалася для їх демонстрації. Оперативна хірургія і топографічна анатомія викладалися в VI і VII семестрах з демонстрацією трупного матеріалу. Практичні заняття проводилися один раз на тиждень приват-доцентами В.Ф.Воскресенським і Ю.Р.Пенським.

З 1900 по 1903 рік кафедру очолював професор Деліцин Сергій Миколайович, вихованець Військово-медичної академії. У Санкт-Петербурзі він захистив докторську дисертацію "До питання про зміщення органів шиї при деяких рухах голови" (1899). Згодом його обрали завідувачем кафедри ОХТА Військово-медичної академії, якою керував до 1912 року. С.М.Деліцин був видатним вченим, глибоко стурбованим долею вітчизняної науки. Основне завдання ОХТА вбачав у тому, щоб навчити майбутнього лікаря "мислити фізіологічно, оперувати анатомічно", для чого ввів у викладання дисципліни хірургічний тренінг, спрямо-

ваний на освоєння практичних навичок з операційної техніки ("Операції на трупі", 1911). С.М.Деліцин є автором відомих наукових праць – "Про штучне дихання" (1893), "До топографії внутрішніх органів при водянці" (1894), "Патогенез рухливої нирки" (1897), монографії "Загальне та місце знеболювання" (1904), підручника "Короткий курс топографічної анатомії та оперативної хірургії" (1905).

З 1905 по 1909 рік кафедру очолював професор Пенський Юліан Романович, учень професора О.І.Дудукалова. Докторську дисертацію "Дослідження пересадки (реплантації і трансплантації) суглобових поверхонь епіфізів" захистив у Харкові 1893 року. Він вважається одним із перших у світі, хто виконав операцію з пересадки суглоба в експерименті. Крім цього, розробляв питання оперативної хірургії печінки, шлунка, сечового міхура та судин кінцівок. Разом з доцентом кафедри М.М.Кузнецовим експериментально розробив спосіб зупинки кровотечі при резекції печінки. Шов Кузнецова-Пенського користується широкою популярністю як один з перших печінкових швів. Пріоритет у розробці шва печінки був високо оцінений видатними хірургами – Мікулічем, Кохером та ін. Відомі такі роботи професора Ю.Р.Пенського: "Утворення штучного сечового міхура з петлі кишки", "До питання про резекцію пілоруса".

З 1909 по 1915 рік кафедрою керував професор Пржевальський Броніслав Григорович, учень хірурга-клініциста професора В.Ф.Грубе. Докторську дисертацію "До питання про нервові закінчення в передміхуровій залозі" захистив 1896 року. Його топографо-анатомічні дослідження навколониркового простору, тазових фасцій, жирової клітковини пальців та кисті істотно доповнили існуючі відомості про анатомічні шляхи поширення гнійної інфекції. 1913 року Б.Г.Пржевальського обрали на кафедру хірургічної патології, але ще до 1915 року він очолював кафедру ОХТА. Широко ві-

доме його анатомічне дослідження фасцій таза (1919), в якому з'ясовано низку спірних питань з будови фасцій та міжфасціальних проміжків. Помічником Б.Г.Пржевальського був прозектор Ф.І.Булатников, автор атласу з топографії органів черевної порожнини після накладання джгута за методом Момбурга та низки робіт, присвячених ектірпації піднебінних мигдаликів. У роки першої світової війни (1914-1918) Ф.І.Булатников працював хірургом на фронті, після чого знову повернувся на кафедру.

У період 1916-1919 рр. кафедру очолював професор Валяшко Георгій Авксентійович. Докторську дисертацію "Про пружну тканину в новоутвореннях" захистив 1909 року. З 1906 по 1909 рік Г.А.Валяшко був помічником прозектора на кафедрі ОХТА Харківського університету і працював у хірургічному відділенні губернської земської лікарні. 1909 року одержав прозектуру, 1910-го – приват-доцентуру при цій же кафедрі. Він виявляв глибоке зацікавлення функціональними особливостями органів і тканин, що сприяло підтриманню навчального процесу на належному рівні. З 1919 року Г.А.Валяшко працював у Кримському університеті (Сімферополь), де до 1920 року завідував кафедрою ОХТА. Надалі, до 1925 року, керував кафедрою факультетської хірургічної клініки, а згодом перейшов на кафедру загальної хірургії з пропедевтичною клінікою Омського медінституту. Наукові праці професора Г.А.Валяшка мають топографо-анатомічне, патолого-анатомічне, експериментальне та клінічне спрямування. З них найбільш відомі такі: "До питання про фізіологічні розрізи передньої черевної стінки", "Про стегові грижі у чоловіків на ґрунті голодного виснаження", "До навчання про ганглії: гангліонарні саркоми". Ним запропонована радикальна операція при пупкових грижах та грижах білої лінії живота (1912). Найближчими помічниками Г.А.Валяшка були Ф.І.Булатников та М.І.Ситенко.

Ситенко Михайло Іванович 1910 року закінчив з відзнакою медичний факультет Харківського університету і залишений на кафедрі ОХТА. Викладання поєднував з роботою в хірургічній клініці. 1911 року його запросили на посаду старшого асистента кафедри ОХТА Харківського жіночого медінституту. У роки першої світової війни був старшим лікарем полку, працював хірургом у шпиталі. 1918 року обіймає посаду прозектора кафедри ОХТА Харківського університету, а 1921-го – старшого асистента і головного лікаря Медико-механічного інституту. Докторську дисертацію "Про вільну кісткову аутопластику при хибних суглобах" захистив 1924 року. З 1926 року стає директором Українського інституту травматології та ортопедії, одночасно очолив організовану ним першу в Україні кафедру ортопедії та травматології при Харківському інституті вдосконалення лікарів. Згодом (1927) став головним редактором заснованого за його активної участі журналу "Ортопедія та травматологія"; був організатором і головою першого Всеукраїнського з'їзду ортопедів-травматологів, головою президії Українського товариства ортопедів-травматологів, членом правління Всесоюзної асоціації хірургів, почесним членом наукових ортопедичних товариств багатьох міст, членом-кореспондентом АН СРСР.

У період 1920-1922 рр. кафедру ОХТА очолювали спочатку професор К.Ф.Вагнер (директор медико-механічного інституту), а згодом доцент госпітальної хірургічної клініки Харківського медінституту А.А.Чугаєв. З 1922 по 1923 рік завідувачем кафедри був професор К.М.Малиновський.

Надзвичайно плідною була наукова та педагогічна діяльність професора Мельникова Олександра Васильовича (1889-1958), який очолював кафедру з 1923 по 1931 рік. Він закінчив Військово-медичну академію (1914). З 1918 року працював на кафедрі ОХТА у професора В.М.Шевкуненка, а з 1920-го – у клініці професора С.П.Федоро-

ва. У Ленінграді захистив докторську дисертацію "Про хірургічну анатомію sinus costodiaphragmaticus" (1920). З 1923 року очолив кафедру ОХТА, а згодом госпітальну та факультетську хірургічну клініку Харківського медінституту. Протягом 18 років одночасно завідував хірургічною клінікою Українського онкологічного інституту. 1940 року очолив кафедру госпітальної, а з 1942-го – факультетської хірургії Військово-медичної академії в Ленінграді.

О.В.Мельников – видатний хірург, генерал-майор медичної служби, заслужений діяч науки, дійсний член АМН СРСР (1943). Він перебудував як викладання, так і наукову роботу кафедри в напрямку вивчення анатомічної мінливості органів та систем. Програму лекційного курсу наблизив до клініки та запитів практичної медицини. Організував експериментальний відділ для студентських наукових досліджень та опанування операційної техніки. Він зробив вагомий внесок у розвиток хірургії легень. Під його керівництвом виконано 3 докторських (І.М.Фаєрман, 1926; С.Л.Мінкін, 1927; Б.Б.Брансбург, 1931) та 6 кандидатських дисертацій. Серед тогочасних співробітників кафедри були майбутні відомі вчені – Л.П.Миколаєв та В.Д.Чаклін. О.В.Мельников є співавтором статті "Підсумки російської хірургії за останні 25 років", оприлюдненої 14 вересня 1926 року в Одесі на I з'їзді хірургів України. Він також працював над проблемою ранових ускладнень. За роботу про шлункові та кишкові свищі при пораненні живота нагороджений премією ім. М.Н.Бурденка.

З 1931 по 1940 рік кафедрою завідував професор Мінкін Семен Леонтійович. Докторську дисертацію "Топографо-анатомічне обґрунтування операцій на склепінні черепа" захистив 1927 року. Широко відомі його наукові праці: "Експериментальне обґрунтування черезплевральної бронхостомії", "Клінічна анатомія грудної протоки", "Резекція перикарда", а також низка робіт з

анатомії дитячого віку. Основну увагу він приділяв проблемам вікової анатомії. Був редактором, а також автором спеціального розділу посібника з педіатрії. Співробітниками кафедри в цей період були: Т.В.Золотарьова, яка потім працювала на кафедрі ОХТА Військово-медичної академії, а після захисту докторської дисертації ("Розходження в іннервації черевної стінки", 1952) обрана завкафедри ОХТА Харківського стоматологічного інституту; Т.І.Тихонова, яка після захисту докторської дисертації ("Вплив вагосимпатичної блокади на перебіг виразкової хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки", 1956) стала професором і завкафедри загальної хірургії з пропедевтичною хірургічною клінікою Харківського медінституту; а також Г.І.Пейсахович, Д.К.Гречишкін, А.С.Оганесян, П.Ф.Романенко, А.С.Вайнштейн, Л.І.Магдаль, О.І.Светлов, А.Л.Шнейдер. З 1933 по 1939 рік С.Л.Мінкін одночасно керував кафедрою дитячої хірургії, а 1941 року очолив кафедру загальної хірургії з пропедевтичною хірургічною клінікою.

З 1940 по 1959 рік кафедру ОХТА очолював професор Фаєрман Ісай Маркович (1887-1960). Продовжуючи традиції школи В.М.Шевкуненка і О.В.Мельникова, він основну увагу приділяв питанням педагогіки та клінічної анатомії. Народився І.М.Фаєрман у м. Павлоград Катеринославської губернії (теперішня Дніпропетровська область). Закінчив гімназію з золотою медаллю (1907) і вступив на медичний факультет Харківського університету. Будучи студентом 5-го курсу, він написав наукову роботу "Відношення форми грудної клітки до емфіземи та туберкульозу", визнану гідною золотої медалі. Після закінчення університету (1912) два роки працював позаштатним ординатором при терапевтичній пропедевтичній клініці професора П.І.Шатилова. 1914 року призваний до армії, де служив молодшим лікарем полку на фронтах першої світової війни, а потім – молодшим ор-

динатором шпиталю. Після демобілізації (1918) обіймав посаду помічника прозектора при кафедрі ОХТА Дніпропетровського медінституту, а 1921 року перейшов на ту ж посаду Харківського медінституту. З 1924 року – прозектор кафедри. Захистив докторську дисертацію "Анатомо-хірургічні матеріали до операцій на задньому відділі основи черепа" (1926). 1927 року відряджений в м. Кенігсберг (Німеччина) у клініку професора Кіршнера. В цьому ж році одержав звання приват-доцента на кафедрі ОХТА Харківського медінституту, а через рік затверджений на посаді асистента кафедри ортопедії та травматології. З 1930 по 1940 рік очолював кафедру ОХТА Українського інституту вдосконалення лікарів (м. Харків), а з 1940-го – Харківського медінституту. З вересня 1941 року, будучи в евакуації у м. Кемерово, працював завідувачем хірургічного відділення шпиталю № 10-27, де застосував функціональну методику лікування при пораненнях кисті. З липня 1942 року знову очолював кафедру ОХТА Харківського медінституту, який був евакуйований у м. Чкалов (м. Оренбург). У липні 1944 року повернувся до Харкова. Приміщення кафедри ОХТА під час Великої Вітчизняної війни було зруйновано повністю. Після повернення з евакуації кафедра розташувалася в будівлі кафедри нормальної анатомії. На кафедрі була вперше впроваджена аспірантура. Першими аспірантами були Т.М.Капустіна та В.Д.Зінченко. В цей період захистили докторські дисертації доцент Г.І.Пейсахович та асистент С.М.Богрі. Всього за час завідування кафедрою І.М.Фаєрманом підготовлено 5 докторів і 6 кандидатів наук. Співробітниками кафедри в післявоєнний період були: доценти Г.І.Пейсахович і Т.М.Капустіна; асистенти: Л.Г.Іванова, М.М.Ніколенко, В.Ф.Кропивний і В.Д.Зінченко. Доцент Т.М.Капустіна, захистивши докторську дисертацію ("Іннервація деяких трубчастих кісток і їх трофіка в умовах часткової денервації", 1969), обрана завка-

федри ОХТА Запорізького медінституту. Асистент С.М.Богрі 1962 року захистила докторську дисертацію "Топографо-анатомічні особливості іннервації кісток гомілки", працювала асистентом кафедри нормальної анатомії. В.Ф.Кропивний захистив кандидатську дисертацію "Клініко-анатомічні особливості переломів щиколоток" (1960), надалі працював асистентом кафедри ОХТА Українського інституту вдосконалення лікарів (м. Харків). М.М.Ніколенко 1960 року захистив кандидатську дисертацію "Клініко-анатомічне обґрунтування особливостей перелому променевої кістки в типовому місці", з 1961 року працював завідувачем відділу ЦІТО (м. Москва), захистив докторську дисертацію.

Керуючи кафедрою ОХТА Українського інституту вдосконалення лікарів, І.М.Фаєрман публікує статтю "Досвід вивчення методики організації навчального процесу на кафедрі оперативної хірургії" (Новий хірургічний архів. – 1935. – № 1). До цього питання повертається ще раз 1949 року у статті "Клінічна анатомія як навчальна дисципліна в медичному інституті" (1949). Відомі його наукові праці з хірургії грудної клітки: "До закриття кукси бронха після ампутації легені (експериментальне дослідження)", "До техніки торакопластики".

Післявоєнний період характеризується інтенсивним розвитком науково-педагогічної діяльності кафедри та її матеріально-технічного оснащення. В цей період на кафедрі працювали Г.І.Пейсахович, М.С.Сокіл, Т.М.Капустіна, В.Д.Зінченко, Л.Г.Іванова, Н.Н.Ніколенко, Ф.П.Воробйов, В.Ф.Кропивний, М.М.Велигоцький.

З 1959 по 1974 рік кафедрою завідував професор Пейсахович Григорій Ісаакович. Ще будучи студентом, він цікавився анатомією, активно працював у студентському науковому гуртку. В аспірантурі (1936-1939) з успіхом розробляв питання топографічної анатомії колінного суглоба у віковому аспекті. Ці матеріали лягли в основу за-

хищеної ним 1940 року кандидатської дисертації "Матеріали до топографічної анатомії колінного суглоба у дітей". З 1941 по 1946 рік Г.І.Пейсахович був на фронті. В цей період в ньому проявилися якості військового хірурга та організатора: він був начальником хірургічного відділення ППГ. Свій досвід військового хірурга узагальнив у наукових статтях: "Досвід лікування вогнепальних ушкоджень кисті", "Досвід фронтового ГЛП за роки Великої Вітчизняної війни", за що був нагороджений орденом Червоної Зірки та медалями. Після демобілізації Г.І.Пейсаховича обрано на посаду доцента кафедри ОХТА Харківського медінституту. Він продовжував дослідження з проблеми травматизму та ортопедичних захворювань. Результатом цього стала захищена 1954 року докторська дисертація "Матеріали до м'язової пластики на плечі та передпліччі".

Клінічно-анатомічний напрямок у науково-дослідній роботі кафедри набув подальшого розвитку в післявоєнні роки. Співробітниками кафедри, яку очолював Г.І.Пейсахович, у різні роки були: В.Д.Зінченко-Гладких, М.М.Велигоцький, Л.Г.Іванова, І.П.Нетребко, М.М.Ніколенко, М.П.Бурих, П.М.Назаренко, М.О.Міхалін, В.В.Чугай. Анатомо-експериментальні дослідження Г.І.Пейсаховича та його співробітників присвячені обґрунтуванню міопластичних операцій. Роботи з внутрішньом'язової іннервації та кровопостачання стали морфологічною основою відновної хірургії кінцівок. Значну роботу кафедра проводила по підготовці науково-педагогічних кадрів та наданню допомоги практичній охороні здоров'я. Дедалі більшого поширення набували консультації для лікарів лікувальних установ.

Під керівництвом Г.І.Пейсаховича захистили дисертації: Ф.П.Воробйов – "Анатомічне обґрунтування міопластичних операцій на стегні при хронічному остеомієліті" (1961), М.М.Велигоцький – "Топографо-анатомічні особливості позаорганного кола-

терального судинного русла серця (до питання про хірургічні методи лікування коронарної недостатності)" (1968), Т.П.Нетребко – "Клінічно-анатомічне об'рунтування операцій з приводу свищів прямої кишки" (1970), В.М.Кирик – "Клінічно-анатомічне об'рунтування деяких оперативних доступів до жовчних шляхів та червоподібного відростка" (1972), П.М.Назаренко – "Хірургічна анатомія великого дуоденального сосочка" (1969), М.О.Міхалін – "Хірургічна анатомія вісцеральної поверхні печінки" (1974), В.В.Чугай – "Клінічно-анатомічне об'рунтування оперативних доступів до плечового суглоба" (1978). Кандидатські дисертації виконали й практичні лікарі: Л.М.Зехов (м. Артемівськ), В.М.Кирик (м. Харків), Є.С.Кекін (м. Белгород). Творчий доробок професора Г.І.Пейсаховича становить близько 60 наукових праць. Його монографія "Міоневротизація" (1971) присвячена реіннервації паралізованих м'язів, що є оригінальним напрямком експериментальної хірургії. Міністерство охорони здоров'я СРСР оголосило йому подяку за багаторічну та плідну науково-педагогічну працю (1974).

З 1975 по 1990 рік кафедрою керувала професор Зінченко-Гладких Валентина Дмитрівна (1923-2008), вихованка Харківського медінституту, де пройшла шлях від аспіранта до професора та завідувача кафедри. Закінчила аспірантуру (1949) і під керівництвом професора І.М.Фаєрмана захистила кандидатську дисертацію "Анатомічне об'рунтування оперативних доступів до поперекового відділу симпатичного стовбура" (1951). З 1949 по 1958 рік працювала асистентом, з 1958-го по 1960-й виконувала обов'язки доцента, з 1960-го по 1966-й – доцент кафедри. Захистила докторську дисертацію "Матеріали до об'рунтування м'язової пластики на гомілці" (1965). З 1966 по 1975 рік працювала професором кафедри і деканом педіатричного факультету. З 1975 року обрана завідувачем кафедри. Тематика науково-дослідних робіт

кафедри набуває прикладного змісту, розробляється наукова проблема "Загальні закономірності морфогенезу, регенерації в нормі та при патології". Колективом кафедри продовжується розробка анатомічного об'рунтування міопластичних і реконструктивних операцій на опорно-руховому апараті при ураженнях великих нервових стовбурів, міопластичних корекцій при ампутаціях, пластичному заповненні залишкових кісткових порожнин. Об'рунтовуються пропозиції, спрямовані на стимуляцію відновлювальних процесів у частково чи цілком паралізованих м'язах за допомогою лазерного випромінювання, нанесенням дозованої механічної травми на інтактні нерви та ін. Під керівництвом професора В.Д.Зінченко-Гладких і завідувача кафедри хірургії дитячого віку професора В.С.Топузова асистентом кафедри Ж.І.Логвіною захищена кандидатська дисертація "Хірургічна анатомія передньобокової стінки живота щодо профілактики та лікування евентрацій після лапаротомій у дітей" (1988). У цей період на кафедрі працювали: професор В.А.Шусь; доценти М.П.Бурих, М.О.Міхалін; асистенти І.П.Нетребко, Ж.І.Логвінова, А.Г.Гузь, О.Г.Лагода, Л.Г.Кашенко. В.Д.Зінченко-Гладких – автор понад 220 наукових публікацій, співавтор 10 методичних посібників, одного винаходу. Багато років вона була членом правління наукового товариства АГЕТ України, членом спеціалізованої вченої ради.

З 1990 по 2006 рік кафедру очолював професор Бурих Михайло Прокопович – академік Міжнародної академії інтегративної антропології (1995), член Німецького анатомічного товариства "Anatomische Gesellschaft" (1994), лауреат "Нагороди ХХ століття за досягнення" (Cambridge, IBC, England, 1997). Закінчив з відзнакою фельдшерське відділення Харківського медучилища № 1 (1959), з відзнакою педіатричний факультет Харківського медінституту (1965) та аспірантуру при кафедрі нормаль-

ної анатомії під керівництвом професора Р.Д.Синельникова (1968). За наукову роботу "Нерви нирок людини" на Всесоюзному студентському конкурсі нагороджений золотою медаллю (1964). Після закінчення аспірантури працює асистентом кафедри нормальної анатомії та заступником декана педіатричного факультету. З 1970 року – асистент кафедри ОХТА, з 1972-го – доцент цієї ж кафедри. З 1977 по 1980 рік працював професором кафедри анатомії медичного факультету політехнічного університету в м. Конакрі (Французька Гвінея), з 1986 по 1989 рік – старший науковий співробітник кафедри ОХТА рідного навчального закладу, з 1990 року – завідувач кафедри ОХТА. Докторську дисертацію "Анатомія чашечко-мискового комплексу нирки людини в постнатальному онтогенезі" захистив у Київському медінституті ім. О.О.Богомольця (1990). Застосувавши оригінальну методику топометрії та нові пристрої (топометр, макротом, волюмометр), рентгеноконтрастні засоби, внесених до реєстру державних винаходів СРСР, він створив не тільки теоретичні, але й практичні передумови для розвитку вчення про топографію внутрішніх органів. Ним вперше описані сегментарні нервові сплетення у нирковій пазусі (Арх. анат. – 1965. – Т. 49, № 7. – С. 105-109); зональні артерії та артеріальні зони нирки людини та деяких тварин щодо сегментарних резекцій органа (Матеріали до макрота мікроскопічної анатомії. – Харків, 1967. – Т. 4. – С. 238-249); екскреторні сектори нирки, в межах яких відбувається сечоутворення і транспорт сечі по елементах нефронів та чашечко-мискового комплексу; запропонована нова анатомічна термінологія чашечко-мискового комплексу нирки людини (Харків, 1988); запропонував систему топографічних координат тіла людини, що є методологічною основою топографічного підходу до вивчення анатомії людини за допомогою УЗД, КТ і ЯМР томографії (Харків, 1990); сформулював визначення

"клінічної анатомії" та "технології хірургічних операцій" (Харьков, 1998). За вагомий внесок у медичну науку його ім'я внесено до книги "2000 Outstanding people of the 20th century" (Міжнародний біографічний центр, Кембридж, Англія, 1998), введено до складу інтернаціональної консультативної ради журналу "Surgical and Radiologic Anatomy" (Journal of Clinical Anatomy), який видається у Франції.

Професор М.П.Бурих був одним із провідних фахівців України в галузі клінічної анатомії, учасником європейських конгресів та з'їздів морфологів. Йому належить близько 200 наукових публікацій, 20 з яких видані за кордоном, 18 монографій та навчальних посібників, 9 винаходів. Ним започаткований новий науковий напрямок – анатомія тіла людини в системі топографічних координат. Підготував 5 кандидатів наук: О.Л.Чернов – "Анатомія хвостатого ядра та шкаралупи головного мозку людини в системі топографічних координат" (1996); Г.В.Горяїнова – "Анатомія печінки людини в системі топографічних координат" (1997); І.Я.Євтушенко – "Анатомія ниркових чашечок людини зрілого і літнього віків" (1999), М.А.Падалиця – "Морфометрія ниркових чашечок у дитячому, підлітковому та юнацькому віці" (2003), А.С.Шкляр – "Анатомія воріт нирки на етапах постнатального онтогенезу людини" (2006). М.П.Бурих видав навчальний посібник "Основи технології хірургічних операцій" (1998), а в співавторстві з Г.П.Рузіним – "Основи технології хірургічних операцій в хірургічній стоматології і челюстно-лицьової хірургії" (2000).

З 1972 по 2004 рік на кафедрі працював Міхалін Михайло Олексійович, який закінчив з відзнакою педіатричний факультет Харківського медінституту (1971) та аспірантуру при кафедрі ОХТА під керівництвом професора Г.І.Пейсаховича. Кандидат медичних наук з 1974 року. З 1975 року – асистент, з 1981-го – доцент, з 1992-го –

професор кафедри. З 1976 по 1986 рік працював заступником декана педіатричного факультету, з 1986 по 1994 рік – декан педіатричного факультету, з 1994 по 2004 рік – декан медичного факультету № 2, з 2005-го – директор навчально-наукового центру Харківського медуніверситету. Автор понад 100 наукових публікацій, навчального посібника "Практикум по топографической анатомии и оперативной хирургии" (1996), 6 бібліографічних довідників, ситуаційних задач та тестів "Крок-2". Підготував 2 кандидатів наук: С.В.Андреев (кафедра акушерства та гінекології), В.О.Белопащенко (кафедра дитячої хірургії). Нагороджений грамотою Президії Верховної Ради України (1991) та грамотою Міністерства охорони здоров'я України (2000).

У 2006-2007 навчальному році курс ОХТА входив до складу кафедри загальної хірургії, яку очолював заслужений діяч науки і техніки України, професор Шевченко Станіслав Іванович.

З 2007 року кафедру очолює професор Терещенко Анатолій Олександрович. Закінчив з відзнакою лікувальний факультет Харківського медінституту (1975) та аспірантуру при кафедрі нормальної анатомії. Брав активну участь у роботі студентського наукового гуртка кафедри патологічної анатомії. Його наукова робота "Морфогенез и иммунология ревматической гранулемы сердца" на Всесоюзному конкурсі студентських наукових робіт 1975 року відзначена золотою медаллю. Захистив кандидатську дисертацію "Морфологические особенности нервов мышц голени". З 1978 року працював асистентом, старшим викладачем, доцентом та професором кафедри нормальної анатомії. З 2001 по 2007 рік – вчений секретар спеціалізованої вченої ради Д 64.600.03 по захисту докторських дисертацій за спеціальностями "Нормальная анатомия" та "Патологическая физиология", з 2005 року – декан медичного факультету № 1. Автор близько 200 наукових праць, 1 під-

ручника, 6 навчальних посібників, 3 винаходів. Підготував 3 кандидатів наук. Нагороджений грамотами Міністерства охорони здоров'я України.

У теперішній час на кафедрі ОХТА працюють: завкафедри професор А.О.Терещенко; доценти – М.А.Падалиця, Г.В.Горяїнова, І.Я.Євтушенко; старший викладач Н.Ю.Кондрусик; кандидат наук А.С.Шкляр; асистенти – О.М.Ткаченко, Д.П.Вдовиченко, В.Ю.Вдовиченко, Д.Г.Шуба; аспірант О.Ю.Лермонтов; старший лаборант О.В.Кисіль; лаборант Р.О.Сухонос. Науковий напрямок кафедри присвячений анатомії нирок людини стосовно малоінвазивних оперативних втручань.

Доцент Г.В.Горяїнова закінчила з відзнакою педіатричний факультет Харківського медінституту (1985), клінічну ординатуру при кафедрі педіатрії № 2 Українського інституту вдосконалення лікарів (1987) та аспірантуру при кафедрі ОХТА Харківського медінституту (1994). До 1991 року працювала педіатром 24-ї дитячої міської лікарні м. Харків та Центрального дитячого клінічного санаторію в м. Євпаторія. З 1994 року – асистент, з 1999-го – доцент кафедри ОХТА Харківського медуніверситету. Кандидат медичних наук з 1997 року. Відповідальна за наукову роботу кафедри. Автор 36 наукових праць, зокрема методичних вказівок "Methods of suturing gut" та "Operations on the stomach" (2001).

Доцент І.Я.Євтушенко закінчила з відзнакою педіатричний факультет Харківського медінституту (1993) та аспірантуру при кафедрі ОХТА (1996). З 1996 року – асистент, з 2000-го – доцент, відповідальна за навчальну роботу. Кандидат медичних наук з 1999 року. Автор 37 наукових праць, зокрема монографії "Функциональная морфология та морфометрична класифікація ниркових чашечок людини" (1998), 3 деклараційних патентів на винаходи.

Доцент М.А.Падалиця закінчила педіатричний факультет Харківського медінс-

титуту (1987), клінічну ординатуру при кафедрі реабілітації та лікувальної фізкультури Українського інституту вдосконалення лікарів (1992) та аспірантуру при кафедрі ОХТА Харківського медінституту (1999). Працювала дільничним педіатром 15-ї дитячої поліклініки м. Харків. З 1992 року – асистент, з 2005-го – доцент кафедри ОХТА. Кандидат медичних наук з 2003 року. Автор 46 наукових праць та 6 деклараційних патентів на винаходи.

Старший викладач Н.Ю.Кондрусик закінчила педіатричний факультет Харківського медуніверситету (1990). З 1990 по 1992 рік працювала стажистом-дослідником на кафедрі ОХТА, з 1992 року – асистент цієї ж кафедри. Захистила кандидатську дисертацію "Артеріальне русло екскреторних секторів нирок людини". Автор 27 наукових праць, 1 деклараційного патента на винахід.

Асистент О.М.Ткаченко закінчив санітарно-гігієнічний факультет Харківського медінституту (1987). Працював лікарем-лаборантом ЦКЛ № 5 (1987-1989), лікарем-епідеміологом санепідстанції Харківського відділення Південної залізниці (1989-1990). З 1991 року – асистент кафедри ОХТА. Автор 13 наукових праць, 1 деклараційного патента на винахід.

Асистент Д.П.Вдовиченко закінчив з відзнакою лікувальний факультет Харківського медінституту (1992), клінічну ординатуру за спеціальністю "Кардіологія" в НДІ терапії АМН України (1994) та аспірантуру при кафедрі ОХТА Харківського медунівер-

ситету (2003). Працював лікарем у відділенні функціональної діагностики ТМО Жовтневого району м. Харків (1994-1995). З 1995 року – старший лаборант, з 2004-го – асистент кафедри ОХТА. Автор 16 наукових праць, 2 деклараційних патентів на винаходи.

Асистент Д.Г.Шуба закінчив медичний факультет Харківського медуніверситету (1999) та інтернатуру за фахом "Хірургія" на базі Харківської медичної академії післядипломної освіти (2001). З 2000 року – старший лаборант, з 2002-го – асистент кафедри ОХТА. Автор 17 наукових праць та 2 деклараційних патентів на винаходи.

Асистент В.Ю.Вдовиченко закінчив медичний факультет Харківського медуніверситету (2000) та інтернатуру за фахом "Педіатрія" на базі Харківської медичної академії післядипломної освіти (2001). З 2000-го – асистент кафедри ОХТА. Автор 17 наукових праць та 1 деклараційного патента на винахід.

Асистент А.С.Шкляр закінчив медико-профілактичний факультет Харківського медуніверситету (2002). З 2000 року – лаборант, з 2003-го – старший лаборант, з 2007-го – асистент кафедри ОХТА. Кандидат медичних наук з 2006 року. Автор 17 наукових праць та 5 деклараційних патентів на винаходи.

З 1963-1964 навчального року на кафедрі навчаються лікарі-інтерни хірургічного профілю. З 1996 року дисципліна викладається іноземним студентам англійською мовою. У 2005-2006 навчальному році на кафедрі впроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу.

Надійшла 12.09.2009 р.